

INSTITUTIONEN FÖR SVENSKA SPRÅKET

Institutionen för svenska språket
 Utbildningsansvarig Mikael Nordenfors
 mikael.nordenfors@svenska.gu.se

Humanistiska fakultetsstyrelsen
 Fastställd 2019-04-09

Åtgärdsplan för ämnet svenska som andraspråk

Med utgångspunkt i bedömarutlåtandet för utbildningsutvärderingen av svenska som andraspråk daterad 2018-10-08, och efter diskussion med lärarna i ämnet, föreslår Institutionen för svenska språket ett antal åtgärder för ämnets vidare utveckling. Dessa redovisas och kommenteras i följande åtgärdsplan.

Utlåtandet i sammandrag

Bedömarutlåtande förordar att ämnesprofilen stärks på ett sådant sätt att den tydligare speglar den utveckling som under de senaste decennierna har präglat både forskningsfältet och samhället. Bedömargruppen skriver att: "Idag bör ämnet i högre grad präglas av en sociokulturell förståelse för språktillägnande, av en utbildningssociologisk förståelse för betydelsen av språk i skolan och av komplex flerspråkighet i språkpolitik och samhällsinstitutioner" (s. 3, r. 25-28). I sitt utlåtande ger bedömargruppen två rekommendationer som är avsedda att fungera som en generell vägledning för att genomföra de grundläggande ändringar de anser behövs för att förstärka och förtydliga ämnets profil. På dessa två rekommendationer följer sedan fyra rekommendationer på strategiska satsningar som är tänkta att fungera som förslag på hur ändringarna av ämnesprofilen ska genomföras:

- A) Rekommendationer angående utbildningens profil.
 - 1) Ett övergripande fokus på flerspråkighet på både samhälls- och individnivå som introduktion till utbildningen och som en röd tråd genom denna.
 - 2) En tydligare yrkesinriktning för de studerande vid lärarutbildningen.
- B) Rekommendationer angående strategiska satsningar (för att möjliggöra rekommendationerna till omorganisation, dvs. ett större fokus på flerspråkighet och ämnesdidaktik).
 - 1) Intern kompetensutbildning och större rekryteringsunderlag.
 - 2) En förbättrad studiemiljö – i synnerhet den digitala.

- 3) Mer fokus på löpande (kontinuerliga) evalueringar.
- 4) Ökat fokus på samarbetet med Utbildningsvetenskaplig fakultet.

I åtgärdsplanen redogör vi först för det utvecklingsarbete som kommer att ske mot en stärkt ämnesprofil och sedan hur arbetet med de strategiska satsningarna kan genomföras. Åtgärdsplanen sammanfattas i en tabell i vilken åtgärder, tidplan och ansvariga funktioner specificeras.

A: Rekommendationer och åtgärder angående utbildningens profil

Rekommendationerna vad gäller en utveckling och omdirigering av ämnets profil grundar sig främst på kriteriet "[a]tt utbildningen är relevant för studenternas och samhällets behov" (s.4, r.7-8), men också på kriteriet "[a]tt undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet (s.4, r.8-9). Under de sista decennierna har det svenska samhället liksom internationell och svensk andraspråksforskning genomgått påtagliga förändringar. Samhället har blivit mer diversifierat och flerspråkigt genom en ökad global rörlighet, och forskningen har i högre grad än tidigare orienterat sig mot sociala aspekter av flerspråkighet. De sista årens migrationssituation har också påverkat andraspråksundervisningen inom samtliga utbildningsnivåer, och utmanat den monolingvistiska traditionen inom skol- och utbildningsväsendet.

Ämnet svenska som andraspråk är således stätt i förändring, och för att möta denna förändring rekommenderar bedömargruppen att utbildningens profil antar ett större fokus på flerspråkighet och språkdidaktik. För att genomföra denna fokusändring föreslår de en omarbetad grundkurs. Den nuvarande grundkursen i svenska som andraspråk handlar till stor del om språktillägnet och språket som system, och mindre om språkanvändning och språket i bruk. Ser man till styrdokumentet för grundkursen har de en språkvetenskaplig inriktning, och även om språkdidaktiken är närvarande i undervisningen är den föga framträdande i kursplanerna.

Del 1. Åtgärder avseende utbildningens profil – ett övergripande fokus på flerspråkighet

Åtgärd 1 – Förnyad grundkurs inom friståendeutbudet

Bedömargruppen efterlyser en grundkurs som utgår från hur det är att leva ett flerspråkigt liv i dagens samhälle, där tillägnet av ett andraspråk ingår som en inbäddad del. Därför blir den första och viktigaste åtgärden att arbeta fram en ny grundkurs för de fristående kurserna i svenska som andraspråk som har flerspråkighet, språkanvändning och språkdidaktik som grundstomme. I stället för att grundkursen som idag vilar på en grund av andraspråkstillägnet, språkstruktur och språkvetenskap, integreras dessa perspektiv i grundkursens nya profil.

Åtgärd 2 – Förtydliga inslagen av språkdidaktik i ämneslärarprogrammets kursplaner

Vad gäller ämneslärarutbildningen för blivande lärare i svenska som andraspråk framhåller bedömargruppen vikten av att språkdidaktik ges ett större utrymme i utbildningen. I likhet med utbildningen på fristående kurser i svenska som andraspråk förekommer språkdidaktik som en röd tråd i undervisningen på ämneslärarprogrammet, men denna språkdidaktiska närvaro speglas inte explicit i kursplanerna. Åtgärden består därför av att revidera kursplanerna för ämneslärarprogrammet i svenska som andraspråk, i linje med den delen av examensmålen som avser ämnesdidaktik och metodik inom ämnesstudierna.

Del 2. Åtgärder avseende utbildningens profil – en tydligare yrkesinriktning

Åtgärd 3 – Utveckla och utöka inslagen av autentiska övningar

De flesta studenter som läser svenska som andraspråk på ämneslärarprogrammet läser det som sitt andraämne och har därmed inte någon VFU i sitt andraämne vilket är en programstruktur som vi inte kan påverka. Däremot har vi på tre kurser: *Svenska som andraspråk 1, 2 och 3*, arbetat in autentiska övningar mellan lärarstudenterna och studenter från GU:s behörighetsgivande utbildningar. För lärarstudenternas del ger det ett möte med andraspråksinlärare. En åtgärd för att öka möjligheterna till praktik i andraämnet är därför att utöka konceptet med autentiska övningar. En annan åtgärd görs i anslutning till ett genomfört och framgångsrikt tillika prisbelönt projekt som heter Mammaforum-projektet vilket vi tänker föra samman med den redan framtagna kursen *Svenska som andraspråksundervisning utanför utbildningssystemet – praktikkurs* (15 hp, SSA199). I den kommer deltagarna att undervisa i en NGO (non governmental organization) under samtidig handledning från lärare i kursen.

Åtgärd 4 – Utveckla sommarkursen SSA127

Bedömargruppen nämner möjligheten att erbjuda kurser som ett komplement för de lärarstudenter som inte har språk i sin ämneskombination, men som även kan vara fortbildande för verksamma lärare. Under sommaren 2018 gav vi för första gången en sommarkurs på distans, SSA127 Språk- och kunskapsutvecklande undervisning på 7,5 hp, vilken vi nu avser att utveckla och ge igen sommaren 2019.

Åtgärd 5 – Utveckla ny sommarkurs med grund i befintlig fristående kurs

Utveckla och anpassa grundkursens första delkurs, *Introduktionskurs i svenska som andraspråk* (SSA111) till att ges som sommarkurs (7,5 hp).

Åtgärd 6 – Utveckla ”kortkurser” som fortbildning för verksamma lärare

Utveckla kortkurser om flerspråkighet och språkdidaktik om 7,5 hp.

B: Rekommendationer och åtgärder angående strategiska insatser

Strategisk satsning 1: Intern fortutbildning och större rekryteringsunderlag

Åtgärd 7 – Vidareutbildning inom ämnet genom årligt kollokvium

Bedömargruppen lyfter den rådande bristen på disputerade i ämnet, samt behovet av att vidareutbilda de anställda adjunkterna. För att möta dessa båda sammanflätade behov har institutionen för det första redan vidtagit ett antal åtgärder. En åtgärd är att vi har beviljat extra kompetensutvecklingstid i tjänsten för nyanställda adjunkter, och en annan är våra regelbundna lunchseminarier med inbjudna föredragshållare under ledning av professor Tommaso Milani. En kommande åtgärd för att öka den interna kompetensen är att anordna ett årligt kollokvium för alla medarbetare inom FlerSva-profilområdet med innehåll från de senaste forskningsutvecklingarna inom sina respektive forskningsområden. Dessa åtgärder sammantagna menar vi på lång sikt ger förutsättningar för att komma tillrätta med bristen på disputerade, dels i ämnet överlag, dels lokalt; frågan går naturligtvis över gränsen för vad vår egen institution kan åtgärda.

Åtgärd 8 – Utföra en lägesanalys och en treårsplanering av kompetensbehovet som grund för en fortsatt strategisk rekrytering

Bedömargruppen noterar de externa och interna uppdrag inom vilka lärarna undervisar och menar att specifika tjänster kunde utlysas för att stabilisera verksamheten. Uppdragen är viktiga då de placerar svenska som andraspråk vid Göteborgs universitet på den nationella arenan för, framför allt, skolämnet svenska som andraspråk. Vi menar att vi inte vill följa rekommendationen om specifika tjänster eftersom det leder till ett delvis upplåst bemanningsläge, men också till att somliga lärare blir solitärer i sin uppdragsundervisning – en undervisningsform som också varierar i intensitet mellan dels vår- och hösttermin dels från år till år. Däremot föranleder bedömargruppens kommentar att vi utför två åtgärder: en på kort/omedelbar sikt och en på något längre sikt. 1) Som en direkt åtgärd utför vi en nulägesanalys som kartlägger fördelningen av kompetensbehovet mellan uppdragsfinansierad och anslagsfinansierad utbildning. Nulägesanalysen görs dels punktvis – dvs. för enbart 2019 – dels med hjälp av retroaktiv genomsnittsanalys, dvs. utfallet per 2017-2019 (samt genomsnittet därur). 2) Institutionen genomför och upprättar en kvalificerad ”treårshypotes” om hur vi tror fördelningen av kompetensbehovet kommer att se ut de närmaste tre åren, dvs. 2020-2022. Dessa båda åtgärder syftar i sin tur till att lättare kunna se/identifiera vilka förutsättningar som föreligger för att kunna göra en fortsatt strategisk rekrytering i linje med en kompetensförsörjningsplan som balanserar uppdragens med den statsanslagsfinansierade utbildningens behov.

Åtgärd 9 – Utredda möjligheten till bredare rekryteringsbas till forskarutbildningen

För att möta bedömargruppens förslag om breddning till forskarutbildning i ämnet, utreder vi om behörighetskraven för denna behöver omformuleras. Syftet med utredningen är att hitta vägar fram till en bredare rekryteringsbas. Utredningen ska även omfatta att undersöka möjligheterna till ett tvärvetenskapligt samarbete och samfinansiering med andra fakulteter för att skapa en rekryteringsbas som snarare är GU-gemensam än institutionsintern.

Strategisk satsning 2: En förbättrad digitaliserad studiemiljö

Åtgärd 10 – Fortsätta och slutföra digitalisering av distanskurser

Arbetsmetoderna inom distansutbildningen har varit digiserade snarare än digitaliserade. Vi har sökt och fått medel för att kunna tillsätta en arbetsgrupp som har inlett arbetet med att anpassa distansundervisningen till det digitala mediet vad gäller såväl pedagogik som metodik, en åtgärd vi således snarare förvaltar framgent än sätter in som ny åtgärd. Vidare menar bedömargruppen att en förändring av distansundervisningen troligen också skulle öka genomströmningen på magister-/masterprogrammet. Det lämnar vi dock utan åtgärd eftersom undervisningsformerna i det programmet fungerar i sammanhanget relativt problemfritt. Den dåliga genomströmningen har snarare strukturella orsaker, och det föranledde en åtgärd som föregrep utvärderingen, nämligen att programmet under hösten 2018 försattes i vilande tillstånd och drivs från och med HT19 i stället som rekommenderad studiegång, eftersom en sådan anpassning bättre möter kraven från avnämarna.

Strategisk satsning 3: Mer fokus på löpande (kontinuerliga) evalueringar

Åtgärd 11 – Utredda och utveckla utvärderingsstrukturen/-kulturen

I samband med omstruktureringen av grundkursen – se åtgärd 1 – ska vi se över och förändra formerna för utvärderingar så att dessa anpassas till kursstrukturen överlag. Åtgärden utförs i linje med den redan påbörjade översynen av kvalitetscykeln som i sig definieras av GU:s kvalitetspolicy.

Strategisk satsning 4: Öka samarbetet med Utbildningsvetenskaplig fakultet

Åtgärd 12 – Utarbeta kursinslag i ämneslärarprogrammet med särskilt fokus på flerspråkighet

Från och med HT19 utökas vårt samarbete med Utbildningsvetenskaplig fakultet genom ett inslag om flerspråkighet och flerspråkiga livsbetingelser i ämneslärarutbildningens kärnkurs *Lärande, utveckling och didaktik 2* (LGK41G). En åtgärd i linje med det samarbetet är att utarbeta vårt kursinslag med särskilt fokus på flerspråkighet istället för ett fokus enbart på skolämnet svenska som andraspråk.

Tabell 1. Översikt över åtgärder, tidplan och ansvarsområden

A: Rekommendationer för utbildningens profil (Del 1 och 2)			
Åtgärdsgrad	Åtgärd	Tidplan	Ansvarig
<i>Nödvändiga åtgärder</i>	1. Förnyad grundkurs inom friståendeutbudet.	Inleds: VT19 Stäms av: VT20 Implementerat: HT20	SR.
	2. Förtydliga inslagen av språkdidaktik i ämneslärarprogrammets kursplaner.	Inleds: VT19 Stäms av: HT19 Implementerat: VT20	SR.
<i>Önskvärda åtgärder</i>	3. Utveckla och utöka inslagen av autentiska övningar.	Inleds: HT19 Stäms av: VT20 Implementerat: HT20	SR.
	4. Utveckla sommarkursen SSA127.	Inleds: Januari 2019 Stäms av: Mars 2019 Implementerat: Sommaren 2019	Lärare, SR.
	5. Utveckla ny sommarkurs med grund i befintlig fristående kurs.	Inleds: HT19 Stäms av: VT20 Implementerat: Sommaren 2020	SR.
	6. Utveckla ”kortkurser” som fortbildning för verksamma lärare.	Inleds: HT19 Stäms av: VT20 Implementerat: 1 kurs HT20	SR, VP-grund.
B: Rekommendationer för strategisatsningar (1–4)			
Åtgärdsgrad	Åtgärd	Tidplan	Ansvarig
Strategisk satsning 1			
<i>Nödvändiga åtgärder</i>	7. Vidareutbildning inom ämnet genom årligt kollokvium.	Inleds: VT19 Stäms av: HT19 Implementerat: HT19–VT20	Professor FlerSva.
	8. Utföra en nulägesanalys och en treårsplanering av kompetensbehovet som grund för en fortsatt strategisk rekrytering	Nulägesanalysen inleds omedelbart och stäms av internt i augusti 2019. Årets bemanning avgör när analysen kan färdigställas, men den retroaktiva kartläggningen kan påbörjas så fort som möjligt. Treårsplaneringen inleds hösten 2019 och färdigställs under våren 2020 för avstämning med fakulteten tidig höst 2020.	Utbildningsansvarig, berörda studierektorer, ekonom, prefekt, administrativ chef.
<i>Önskvärda åtgärder</i>	9. Utredda möjligheten till bredare rekryteringsbas till forskarutbildningen.	Inleds: HT19 Stäms av: HT20 Implementerat: 2021	Proprefekt + VP FoU.

Strategisk satsning 2			
<i>Nödvändiga åtgärder</i>	10. Fortsätta och slutföra digitalisering av distanskurser.	Inleds: VT19 Stäms av: Terminsvis Implementerat: HT2021	Professor FlerSva + lärare.
Strategisk satsning 3			
<i>Önskvärda åtgärder</i>	11. Utredda och utveckla utvärderingsstrukturen/-kulturen.	Inleds: VT19 Stäms av: HT19-VT20 Implementerat: HT20	SR, utb-ansvarig.
Strategisk satsning 4			
<i>Nödvändiga åtgärder</i>	12. Utarbeta kursinslag i ämneslärarprogrammet med särskilt fokus på flerspråkighet.	Inleds: VT 2019 Stäms av: Sent VT 2019 Implementerat: HT 2019	Lärare + Studierektor SVA, kursansvarig IDPP (Utb.vet.fakultet).